

9. Киреева Г. В. Междометие как показатель градуальности в современном русском языке : автореф. дис. на присвоение науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / Г. В. Киреева ; Моск. гос. обл. ун-т. – Саранск, 2010. – 217 с.
10. Колесникова С. М. Категория градуальности в современном русском языке : автореф. дис. на соискание учен. степени докт. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / С. М. Колесникова – М., 1999. – 32 с.
11. Космеда Т. Аксиологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки / Т. Космеда. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2000. – 350 с.
12. Котнюк Л. Г. Выражение градуальности признака в семантике имён прилагательных со значением размера : автореф. дис. на присвоение науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Л. Г. Котнюк. – К., 1986. – 23 с.
13. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підручник [для студ. філолог. спец. вищ. заклад. освіти] / М. П. Кочерган. – К. : Академія, 2000. – 368 с.
14. Мезенина М. В. Градуальность в парадигматике лексики немецкого языка : автореф. дис. на присвоение науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / М. В. Мезенина ; Моск. пед. гос. ун-т. – М., 1991. – 16 с.
15. Назарова И. В. Наречия как средства репрезентации категории градуальности в современном английском языке : автореф. дис. на присвоение уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04. «Германские языки» / И. В. Назарова. – Тамбов, 2009. – 182 с.
16. Пасічник І. А. Семантико-синтаксична валентність предикативних прикметників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / І. А. Пасічник. – К., 1998. – 17 с.
17. Подуфалова Т. В. Когнітивно-семантичні та функціональні особливості градації в російській мові : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.02 «Російська мова» / Т. В. Подуфалова. – Харків, 2007. – 20 с.
18. Русанівський В. М. Структура лексичної і граматичної семантики / Віталій Макарович Русанівський. – К. : Наук. думка, 1983. – 236 с.
19. Селиверстова О. Н. Второй вариант классификационной сетки и описания некоторых предикатных типов русского языка / Ольга Николаевна Селиверстова // Семантические типы предикатов. – М. : Наука, 1982. – С. 86–157.
20. Спільник Т. М. Градаційне відношення в структурі складних сполучникових конструкцій сучасної української мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Т. М. Спільник. – Х., 2004. – 19 с.
21. Федотова С. А. Градуальные особенности существительных состояния (на материале русского языка) : автореф. дис. на присвоение науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / С. А. Федотова ; Харьковский гос. пед. ун-т им. Г. Сковороды. – Х., 2005. – 197 с.
22. Чейф У. Л. Значение и структура языка / У. Л. Чейф [пер. с англ. Г. С. Щура, послесл. С. Д. Кацнельсона]. – М. : Либроком, 2009. – 430 с.
23. Шейгал Е. И. Градация в лексической семантике / Е. И. Шейгал. – Куйбышев, 1990. – 96 с.
24. Шмелев Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики (на материале русского языка) / Д. Н. Шмелев. – М. : ЛКИ, 2008. – 280 с.
25. Sapir E. Gradience. A study in semantics // Philosophy of science. – 1994, – vol. II, – № 2, – P. 65.
26. Slobin, Dan I. Linguistic representations of motion events: What is signifier and what is signified? // Maeder, Constantino; Fischer, Olga; Herlofsky, William J. (eds.). Outside-In – Inside-Out: Iconicity in language and literature, 4. Amsterdam: John Benjamins, 2005. – 13 p.
27. Vendler Z. Verbs and Times. Fact and Events / Z. Vendler // Linguistics in philosophy. – Ithaca, New York, 1967. – P. 95–147.

УДК 81'42

І. А. Бехта,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Ю. С. Головащенко,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

СЕМАНТИЧНИЙ ПРОСТІР ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

У статті висвітлено теоретичний аспект вивчення семантичного простору художнього тексту. Семантичний простір вшлугується у кореляції зі змістом тексту як семантичне середовище існування мовних значень, що зазнають семантичного приросту внаслідок встановлення між ними структурних зв'язків. У трактуванні семантичного простору звернено увагу на роль авторського задуму як основи семантичних взаємовідношень.

Ключові слова: семантичний простір, художній текст, мовні одиниці, авторський задум, зміст, смисл.

SEMANTIC DIMENSION OF FICTION

The article highlights the theoretic aspect of study of semantic dimension of fiction. Semantic dimension is defined in terms of its correlation with content of a fiction text, namely as semantic environment for language meanings, which results in growth of their semantic capacities once structural relations among meanings are established. Semantic relations among lexical items are instrumental in delineating the overall semantic background of the fiction text, which comes to the fore on the basis of lexical meanings being semantically grouped. Reflecting the semantic orientation of the fiction text, semantic dimension operates as a means of ensuring the integrity of sense and meaning within the text. In explanation of semantic dimension special attention is paid to the role of author's intention, which is viewed as a basis of semantic interrelations.

Key words: semantic dimension, fiction (text), language units, author's intention, content, sense.

СЕМАНТИЧЕСКОЕ ПРОСТРАНСТВО ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА

В статье освещен теоретический аспект изучения семантического пространства художественного текста. Семантическое пространство определяется в корреляции с содержанием текста как семантическая среда обитания языковых значений, которые подвергаются семантическому приросту в результате возникновения между ними структурных связей. В объяснении семантического пространства обращено внимание на роль авторского замысла как основы семантических взаимоотношений.

Ключевые слова: семантическое пространство, художественный текст, языковые единицы, авторский замысел, содержание, смысл.

Постановка проблеми. У лінгвістиці проблема авторства художнього тексту (ХТ) розглядається крізь проєкцію авторської особистості у мовний вимір ХТ, що уможливило її тлумачення як «каркас семантичної конструкції твору» та «продукт індивідуальної творчості, особисте свідчення, втручання індивідуальної свідомості у суспільну» (М. Сегвенка) (тут і далі переклад з англійської і російської наш – І. Б., Ю. Г.) [14, с. 8]. Вибудований під наглядом авторського начала, ХТ і в композиційно-жанровому, і в мовному аспектах є об'єктом посиленої уваги як літературознавців і мовознавців, так

і пересічних читачів, які прагнуть поринути у вир значеннєвих і смислових пертурбацій і разом з автором пройти складний лабіринт художнього світу.

Художній текст слугує репрезентацією неповторного і виняткового художнього світу, який, як витлумачує його І. А. Бехта, «(...) є незалежною модальною структурою. Сконструйований як паралельний світ, кожен художній світ містить ядро фактів, навколо яких функціонує художність» [2, с. 114]. Художній світ існує винятково у межах ХТ як чи не найголовніший параметр його онтології. Він трактується у суголосі з нематеріальним конструктом – значенням, що нащупується шляхом невпинної мисленнєвої гри «у хованки». Прив'язавши всі клаптики значення у нерозривний вузол, автор як володар всеосяжної влади над своїми думками організовує їх у нетривкому художньому світі, який він сповнює художніми образами й символами і прикрашає суцвіттям інтратекстової художньої реальності.

Слід убачати суттєву розбіжність між художнім світом, який, наче ореол, огортає ХТ особливим смисловим сяянням, та світом, зображуваним у ХТ, що витлумачується як кістяк його денотативної структури. Внутрішній світ ХТ, що становить його денотативний простір, виявляється у просторово-часових обмеженнях; персонажах, які населяють цей світ; подіях, які розгортаються на тлі стосунків між головними героями; локаціях, які слугують художньо-образною експлікацією світобудови ХТ. У літературній поетиці зображуваний у ХТ світ витлумачується як гетерокосм (heterocosm), який створює автор-деміург у своєму творі і який корелює із реальним світом на засадах віддзеркалення і мімезису, виявляючи схожості і відмінності між двома полярними точками буття [16, с. 28]. На відміну від нього, художній світ конструюється на основі художнього засобу (художественный прием – Ю. М. Лотман), який не є матеріальним елементом тексту, але завжди виражає відношення [7, с. 84], тут – художньо-естетичних і смислових доміант авторського світогляду та їх вербальної маніфестації у ХТ.

Аналіз останніх досліджень. Чи не найбільш перспективним вектором розвитку сучасної лінгвістики тексту є вивчення ХТ у перехресному світлі його парадигматичного і синтагматичного контекстів, що дає стимул студіям ХТ як мовно-знакового продукту художнього дискурсу (І. А. Бехта) [2]. Наступним кроком сучасних лінгвістичних досліджень ХТ є пошук значення крізь вербальний покрив, що супроводжується пильною увагою до знакових особливостей мовних одиниць (Ю. М. Лотман [7]) та реалізації семантичного потенціалу значень (Т. І. Должикова, Т. П. Терновська [3], Н. В. Кондратенко [5]). Не втрачають актуальності й традиційні лінгвістичні розвідки ХТ, які концентруються на загальному мовознавчому аналізі ХТ, але водночас тяжіють до експлікації ХТ як семантично цілісної одиниці (Л. Г. Бабенко, Ю. В. Каразін [1], В. А. Лукін [8], Т. М. Ніколаєва [9], Н. А. Ніколіна [10]). Зрештою важливе місце у вивченні текстового змісту посідає й процес його розуміння й інтерпретації (Н. А. Колодіна [4], Є. О. Гончарова [11], І. О. Щирова [11; 12]), що дозволяє побудувати модель авторського світобачення і спроектувати її на лексико-семантичну площину ХТ у формі структурно-семантичних відношень між мовними одиницями.

На часі – з'ясувати онтологію поняття семантичного простору ХТ у світлі кореляцій зі змістом ХТ, авторським задумом та інтерпретативною діяльністю читача, що й становить **мету** цієї розвідки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проектуючись крізь семіотичну площину ХТ, художній світ крок за кроком розсіюється у розгалуженому кореневиді текстового значення, що, в свою чергу, перебуває у затінку пишної крони мовної організації ХТ. Мовні одиниці, що укупі складають усю матеріальну протяжність ХТ, приховують у собі здатність до самоупорядкування під впливом семантичних імпульсів з боку семіотичного середовища ХТ, яке «становить умову їх існування і роботи, у певному сенсі, передує їм і постійно взаємодіє з ними» (Ю. М. Лотман) [6, с. 250]. З опорою на значення, яке мовні одиниці в оточенні з їм подібними вводять у режим активного функціонування і яке зазнає семантичних метаморфоз, мовна тканина є відправною точкою внутрішньотекстових креативних процесів – творення смислу, що окреслює семантичний простір ХТ, і відображення унікального світобачення, що відтворює індивідуальну модель світобудови.

У першу чергу, екстраполяція поняття простору і суміжного критерію просторовості на площину значення ХТ приводить до тлумачення ХТ як вербального простору, в якому авторська свідомість у ході текстової нарації отримує роздолья для самовираження і який вона наповнює множиною тендітно переплетених смислових клубків. К. Д. Малгрем наголошує: «У процесі співвіднесення, розробки задуму і творення наративного дискурсу автор неминує стикається з певною психологічною потребою свободи чи контролю. Автор реагує на цей психологічний тиск, створюючи територію або ж простір, що задовольняє згадану потребу. Форма оповіді дає авторові нагоду сконструювати вербальний простір з психологічними, мисленнєвими й естетичними вимірами, що перехреснюються і, відтак, звільняють її / його від обмежень звичної просторово-часової матриці реальності» [15, с. 25].

Із бачення простору у світлі його вербальної природи закономірним, на наш погляд, умовиводом є конкретизація поняття текстового простору як семантичного середовища функціонування мовних одиниць. Семантичний простір, якщо його розглядати як вторинну систему семантичних значень порівняно з тими лексичними значеннями, які слова мають відокремлено, постає на ґрунті інкорпорації інгерентних значень у семантично-структурні підрозділи, які формуються за рахунок налагодження смислових зв'язків між первісними лексичними значеннями слів [7, с. 149]. Семантичний простір сприяє «оживленню» застиглих і закама'ялих значень лексичних одиниць і залученню їх в активний семантичний обіг. Значення слів переходять у фазу функціонування, яка супроводжується налагодженням семантичної взаємодії з іншими значеннями; утворенням певних структурних угруповань, в яких окремі значення слів набувають цінності в умовах протиставлення з іншими; та доповненням семантичного візерунку, який утворюють всі семантико-структурні об'єднання у невпинному русі значення в семантичному просторі.

Т. М. Ніколаєва зауважує, що «витлумачуючи текст як семантичний простір, ми неминує повинні говорити про різну ступінь о с в о є н н я цього простору» (виділення автора – Ю. Г.) [9, с. 433]. Відтак, семантичному простору характерна неоднорідність значення як матерії, що його заповнює: густина значення має різні показники на, відповідно, різних семантичних ділянках цього простору, то щільно заповнюючи зайнятий клаптик простору і збільшуючи на ньому семантичну концентрацію релевантного значення, то розріджуючись у межах відведеної семантичної ділянки і поступаючись місцем семантично більш згуртованому згусткам значення. Гетерогенність семантичного простору зумовлена «нерівнозначністю, «різновагомістю» його знаків, взаємопов'язаних і взаємодіючих між собою» (В. А. Лукін) [8, с. 105]. Сутність семантичного простору ХТ нам видається передусім знаковою / семіотичною, оскільки ХТ як цілісний знак своєю вербальною (мовною) стороною означає семантичне середовище – те, що приховане під поверхнею мовного коду і виявляється у взаємодії між власне мовними значеннями та семантичними імперативами текстового простору.

Функціонуючи як живий організм, який слугує джерелом смислового живлення ХТ і який, відтак, сприяє підтриманню динамічної рівноваги ХТ, семантичний простір пронизує всю парадигматичну і синтагматичну вісь координат ХТ асоці-

ативно-семантичними перегукуваннями чи повторами, які утримують його в цілісності і єдності і відбивають два суттєві параметри ХТ – когезію і когерентність [10, с. 35]. Смісловий відгомін, що лунає у всіх кутках семантичного простору, опирається і набуває гучних обертонів від асоціативних властивостей значення, що в цілому сприяє екстенсивному розширенню меж семантичного простору і формуванню розгалуженої сітки асоціативних зв'язків як можливих і водночас обмежуваних ХТ траєкторій прогресії значення. Становлення семантичного простору ХТ відбувається шляхом контактної передачі значення і квантів смислу та приводить до формування цілісного змістово-сміслового ядра як наслідку безперервного асоціативно-сміслового відлуння в межах ХТ [9, с. 346].

Серед вітчизняних і зарубіжних мовознавців відверто панує думка про двовимірність семантичного простору тексту з огляду на його наповненість мовними одиницями як способом семіотичного кодування і дешифрування цілісного текстового змісту. Так, Л. Г. Бабенко і Ю. В. Каразін ідентифікують семантичний простір тексту як «ментальне утворення, у формуванні якого беруть участь, по-перше, власне літературний твір, що містить обумовлений авторською інтенцією набір мовних знаків – слів, речень, складних синтаксичних цілих (віртуальний простір); по-друге, інтерпретація тексту читачем у процесі його сприйняття (актуальний семантичний простір)» [1, с. 51-52]. Н. Кондратенко теж вважає слушним тлумачити семантичний простір як «двовірну сутність, один бік якої є лінійно-знаковим, а другий – когнітивно-ментальним» [5, с. 45]. Семантичний простір ХТ невід'ємний від процесу розуміння ХТ як закодованого мовними знаками повідомлення, й постає у своїй значеннєвій багатовимірності лише внаслідок осмислення ХТ.

Слід зауважити, що поняття цілісного смислу ХТ частково стосується поняття семантичного простору і зазначається передусім з метою виявлення онтологічних відмінностей між ними. Семантичний простір ХТ радше витлумачується крізь призму змісту, що опирається на денотативні структури і моделює денотативну (глобальну) ситуацію, яка постає у формі семантичної макроструктури як упорядкованої множини усіх текстових ситуацій на основі пропозитивних зв'язків між ними [1, с. 89; 11, с. 294]. Отже, зміст ХТ становить певний семантичний комплекс, в якому «поєднані семантичні компоненти тексту втрачають самостійність і виконують функцію вираження загальної семантики» (Н. В. Кондратенко) [5, с. 41]. Зміст ХТ постає на тлі певного семантичного вектору, під який гуртом орієнтуються значення мовних одиниць [4, с. 7]. Внаслідок утворення семантичних зв'язків, що надають значенням мовних одиниць особливого семантичного колориту, зміст тексту в цілому сприяє актуалізації значення і слугує, власне, повною семантичною репрезентацією тексту [5, с. 41; 11, с. 292-293]. Таким чином, зміст ХТ непомітно просочується крізь вербальний простір ХТ і поступово проектується шляхом реалізації семантичного потенціалу мовних одиниць, що утворюють лінійно-знакову протяжність ХТ. На тлі мовного вираження постає семантичний ореол, що вириває із глибини змісту ХТ як об'єктивної даності і сягає рівня смислу як сув'язі авторських і читацьких знань.

Проблема змісту також розглядається у винятково семіотичному світлі, де ХТ як художнє повідомлення активно залучений у знакову діяльність, а саме слугує передачі певного завуальованого (закодованого) змісту. Відтак, читач як один із учасників (реципієнт) художньої комунікації та знавець семіотичних засад літературного спілкування підшукує унікальний код для дешифрування текстового повідомлення. Це уможливило виявлення в його знаковому оформленні змісту як кореляції певних елементів ХТ і релевантних їм значеннєвих структур [7, с. 23]. ХТ зазнає внутрішнього перекодування, що дозволяє значенням переплітатися в якісно нові змістові вузли і дещо видозмінювати план змісту ХТ як цілісного знаку під впливом читацьких семіотичних втручань. Вдаючись до нової семіотичної орієнтації, ХТ зазнає змістової перебудови, та будь-які нововведення не спотворюють оригінальний зміст ХТ, а є повністю передбаченими напрямками розвитку змістової спіралі з огляду на здатність як цілісного текстового, так і окремого мовного значення до семантичного розростання.

З вищесказаного видається очевидним, що ХТ властива еліптичність змісту і смислу [12, с. 193]. З одного боку, внутрішнє змістово-сміслові стиснення ХТ слугує потужним атрактором читацької уваги і поштовхом до інтерпретації ХТ. З іншого ж боку, міра змістово-сміслової конденсації є завжди налагодженою з іншими ланками текстової структури, що свідчить про тісну взаємозалежність і взаємозумовленість всіх текстових елементів та структур. Та чи не найважливішим фактором, що визначає текстову еліптичність, є координована взаємодія між головною думкою, закладеною в ХТ, і значенням, що її виражає. Виконуючи роль інтерпретаційної стратегії, заданої їй авторським задумом, еліптичність ХТ водночас обтікає його змістово-сміслові ядро таким чином, щоб спрямувати процес інтерпретації у правильне русло й непомітно керувати ним доти, доки змістові / смислові прогалини (лакуни) не будуть врівноважені з загальним змістово-смісловим ландшафтом ХТ [12, с. 193]. Варто також зазначити, що читач має можливість самостійно керувати процесом розуміння ХТ, адже значення, яке він генерує у ході цього процесу, формується в діалектиці особистих знань про навколишній світ та моделі об'єктивної дійсності, створеної на кшталт реального світу в тексті [13, с. 109].

Відтак, не можна не погодитися з твердженням, що «художній текст – це єдність змістово-стилістичної структури, «гармонія різноманіття», підкореність усіх складових авторському задуму, їх мотивованість цим задумом» (Т. І. Должикова, Т. П. Терновська) [3, с. 137]. Творча особистість автора ХТ, що перебуває у невпинному пошуку засобів самовираження, прагне до значеннєвого експериментаторства у своєму творі, що змушує її вдаватися до нових тактик побудови змісту. Семантичний простір є початковим рівнем відбиття задуму автора; він апелює до семантичної ваги значень мовних одиниць з метою засвідчення мотивованої системності ХТ і змістової налагодженості всіх семантичних домінант текстового простору.

Висновки і перспективи дослідження. Отже, семантичний простір ХТ окреслюється на денотативному рівні і передбачає відображення текстового змісту у структурно-семантичних відношеннях між мовними одиницями. Хоч масштаб семантики ХТ формально й обмежується вербальним простором, він насправді вимірюється значеннями, які населяють семантичну площину ХТ зсередини. Семантичне упорядкування відбувається, з одного боку, під дією авторського комунікативного і художнього задуму, а з іншого – під впливом думки читача, який у певному сенсі є співавтором ХТ. У процесі розуміння читач відіграє роль майстерного дешифратора: підбираючи унікальний код для виявлення змісту ХТ, він сприяє запаленню семантичних вогників між значеннями слів та відтворює їх спільне семантичне сяяння в межах ХТ.

Перспектива дослідження полягає у зображенні семантичного простору ХТ в координатах лексичних одиниць із подальшим застосуванням методу семантичного поля для структуризації лексико-семантичного наповнення і відображення змісту ХТ епохи постмодернізму.

Література:

1. Бабенко Л. Г., Каразін Ю. В. Лингвистический анализ художественного текста. Теория и практика : Учебник ; Практикум / Л. Г. Бабенко, Ю. В. Каразін. – М. : Флинта : Наука, 2004. – 496 с.
2. Бехта І. А. Дискурс наратора в англійській прозі / І. А. Бехта. – К. : Грамота, 2004. – 304 с.
3. Должикова Т. І. Семантичне ускладнення слова в індивідуальному художньому мовленні / Т. І. Должикова, Т. П. Терновська // Лінгвістика : Зб. наук. праць. – Луганськ, 2010. – № 2 (20). – С. 137–145.

4. Колодина Н. И. Проблемы понимания и интерпретации художественного текста / Н. И. Колодина. – Тамбов : Изд-во ТГТУ, 2001. – 184 с.
5. Кондратенко Н. Организация семантического поля текста : текстовый та інтерпретаційний зміст / Наталія Кондратенко // Докса : зб. наук. праць. – Одеса, 2004. – Вип. 6 : Мова, текст, культура. – С. 40–49.
6. Лотман Ю. М. Семиосфера / Ю. М. Лотман. – СПб. : «Искусство – СПб», 2010. – 704 с.
7. Лотман Ю. М. Структура художественного текста / Ю. М. Лотман // Об искусстве. – СПб : «Искусство – СПб», 1998. – 285 с.
8. Лукин В. А. Художественный текст : основы лингвистической теории и элементы анализа : Учеб. для филол. спец. вузов / В. А. Лукин. – М. : Изд-во «Ось-89», 1999. – 192 с.
9. Николаева Т. М. От звука к тексту / Т. М. Николаева. – М. : Языки русской культуры, 2000. – 680 с. – (Язык. Семиотика. Культура).
10. Николина Н. А. Филологический анализ текста : Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Н. А. Николина. – М. : Изд. Центр «Академия», 2003. – 256 с.
11. Щирова И. А. Многомерность текста : понимание и интерпретация : Учебное пособие / И. А. Щирова, Е. А. Гончарова. – СПб. : ООО «Книжный Дом», 2007. – 472 с.
12. Щирова И. А. Несколько слов об образцовом читателе / И. А. Щирова // Текст и дискурс : традиционный и когнитивно-функциональные аспекты исследования : Сб. науч. трудов. – Рязань, 2002. – С. 193–195.
13. De Beaugrande R. New Foundations for a Science of Text and Discourse : Cognition, Communication and the Freedom of Access to Knowledge : Vol. LXI / Robert de Beaugrande // ADVANCES IN DISCOURSE PROCESSES [Roy O. Freedle, editor]. – Norwood : Ablex Publishing Corporation, 1997. – 670 p.
14. Language, Literature and Meaning : Volume II : Current Trends in Literary Research / Edited by John Odmark. – Amsterdam : John Benjamins B. V., 1980. – 570 p.
15. Malmgren C. D. Fictional Space in the Modernist and Post-Modernist American Novel / Carl Darryl Malmgren. – Lewisburg : Bucknell University Press, 1985. – 240 p.
16. McHale B. Postmodernist Fiction / Brian McHale. – London ; New York : Routledge, 2003. – 288 p.

УДК 821.111:796.412

І. М. Білоус,

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, м. Полтава

ФРЕЙМОВА МОДЕЛЬ АНГЛІЙСЬКОМОВНОГО ДИСКУРСУ ФІТНЕС-ЗАНЯТЬ

Стаття присвячена вивченню когнітивній обробці англійськомовного дискурсу фітнес-занять, а саме специфіці фреймової організації знань його учасників. У наслідок фреймового моделювання англійськомовного дискурсу фітнес-занять, автор приходиться до висновку, що в основі концептуальної моделі досліджуваного дискурсу лежить семантика лексеми «fitness», що передбачає причинно-наслідкові зв'язки: «fitness as activity» заради «fitness as state».

Ключові слова: англійськомовний фітнес-дискурс, когнітивна обробка, фреймова організація, концептуальна модель.

THE FRAME MODEL OF THE FITNESS CLASSES DISCOURSE

The article is devoted to studying of the cognitive processing of English fitness classes discourse, namely to the specific of the frame organization of its participants' knowledge. As a result of frame modelling of English fitness classes discourse, the author arrives at the conclusion that the basis of the discourse in question is laid up by the semantics of the lexeme «fitness», which implies the causative-consecutive linkage: «fitness as activity» for the sake of «fitness as state». Despite the fact that the meaning of the lexeme «fitness» is that of state (of appropriateness, health or beauty), the research shows that within the framework of English fitness-classes discourse the meaning of «fitness as state» is derivative from the meaning of «fitness as activity». As the results of the research show, within the framework of fitness discourse these two meanings objectify in different ways: during the flow of the discourse objectifies the meaning of «action», while the meaning of «state» remains inherent-implicit. In other words, the meaning of «action» is constantly verbalized in speech, while the meaning of «state» is deduced from the meaning of «action»: a client goes to a fitness-club, does sports for the sake of the state of health improvement (physical and spiritual), for the sake of attractive body curves («to do fitness to be fit»). According to the results, such cognitive organization of the discourse in question is observed in all kinds of fitness-classes. This fact allows to assume, that dictionary definitions of «fitness as state» may be completed and extended with the meaning of «fitness as activity».

Key words: English fitness discourse, cognitive processing, frame organization, conceptual model.

ФРЕЙМОВАЯ МОДЕЛЬ ДИСКУРСА ФИТНЕС-ЗАНЯТИЙ

Статья посвящена изучению когнитивной обработке англоязычного дискурса фитнес-занятий, а именно специфике фреймовой организации знаний его участников. В результате фреймового моделирования англоязычного дискурса фитнес-занятий автор приходит к выводу, что в основе концептуальной модели исследуемого дискурса лежит семантика лексемы «fitness», которая предполагает причинно-следственные связи: «fitness as activity» ради «fitness as state».

Ключевые слова: англоязычный фитнес-дискурс, когнитивная обработка, фреймовая организация, концептуальная модель.

У колі **актуальних** проблем сучасної мовознавчої думки все частіше опиняється когнітивна організація інституційних дискурсів, як різновидів соціальної практики індивідів [6, с. 1], що відображають певну мисленнево-мовленнєву діяльність мовців та реалізують їх комунікативні наміри, спрямовані на задоволення різнопланових потреб [5, с. 28; 3, с. 208-238]. До таких дискурсів зараховуємо і дискурс фітнес-занять, під яким розуміємо як цілеспрямовану мисленнево-мовленнєву дію, що протікає у специфічному прагматичному і когнітивному контексті та реалізує фізіологічні й духовні потреби індивідів посередництвом їх статусно-орієнтованого та особистісно-орієнтованого спілкування в установі фітнес-клуб [1, с. 14-18]. Тому, **об'єктом** нашого дослідження є англійськомовний фітнес-дискурс, а **предметом** – його когнітивна модель. **Мета** дослідження полягає у тому, щоб здійснити фреймове моделювання дискурсу фітнес-занять та проаналізувати специфіку організації знань його учасників.

Одним із аспектів когнітивної обробки дискурсу є аналіз структури подання знань, в якості якої виступає модель ситуації, у основі якої лежать різноманітні системи організації знань (**фрейми**) [4, с. 35-36; 7, с. 112-114; 8, с. 81-83; 9, с. 1-5]. Спосібом реалізації когнітивної діяльності людини є мовленнєва діяльність. Мова виступає своєрідним засобом, що забезпечує доступ до ментальних процесів комунікантів під час розгортання дискурсу. У ланцюгу «дискурсивна діяльність ментальна діяльність», фрейми посідають проміжне місце, структуруючи когнітивну інформацію про подієву та концептуальну специфіку конкретної комунікативної ситуації та організуючи семантичний простір дискурсу. Тому, у випадку фреймового моделювання дискурсу фітнес-занять ми йдемо від мовного рівня до когнітивного.